

Giải pháp nâng cao hiệu quả kiểm soát hoạt động thu chi ngân sách tại các Trung tâm tin học thống kê, Tổng cục Thống kê

Nguyễn Thị Thanh Hải

Nguyễn Thị Thu

Trường Đại học Kinh tế, Đại học Quốc gia Hà Nội

Những năm qua công tác kiểm soát hoạt động thu chi của các Trung tâm Tin học thống kê - Tổng cục Thống kê nói riêng, đã có những chuyển biến tích cực. Tuy vậy, bên cạnh những kết quả đã đạt được, kiểm soát hoạt động thu chi Ngân sách các Trung tâm tin học thống kê thuộc Tổng cục Thống kê vẫn còn những tồn tại, hạn chế, bất cập. Để khắc phục những hạn chế đó, thông qua nghiên cứu toàn diện, hệ thống lý luận và thực tiễn về kiểm soát hoạt động thu chi NS sẽ làm rõ các nguyên nhân của hạn chế. Từ đó đề xuất căn cứ khoa học để nâng cao chất lượng kiểm soát hoạt động trong thời gian tiếp theo.

1. Những hạn chế trong công tác kiểm soát thu chi

Trong thời gian qua, công tác kiểm soát hoạt động tài chính của ngành Thống kê đã có những chuyển biến đáng kể từ công tác lập dự toán, phân bổ dự toán đến việc thanh, quyết toán kinh phí. Tuy nhiên, qua việc kiểm tra xét duyệt quyết toán hàng năm của Vụ Kế hoạch tài chính ở các Trung tâm vẫn còn những thiếu sót, tồn tại cần khắc phục, chủ yếu ở các hạn chế sau:

Hạn chế trong công tác lập dự toán kinh phí.

Hàng năm, vào tháng 7, 8, ngành Thống kê tiến hành triển khai lập dự toán kinh phí NSNN các Trung tâm Tin học Thống kê. Nội dung lập dự toán chủ yếu lập dự toán kinh phí tự chủ. Dự toán kinh phí liên quan nhiệm vụ đặt hàng về bài toán công nghệ thông tin của các cuộc điều tra thống kê do các Trung tâm thực hiện, tuy nhiên việc lập dự toán chưa hoàn toàn đúng Thông tư của Bộ Tài chính (Thông tư 194/2012/TT-BTC ngày 15 tháng 11 năm 2012 và văn bản số 2589/BTTTT - UWDCNTT ngày 24 tháng 8 năm 2011 của Bộ Thông tin Truyền thông).

Hạn chế trong phân bổ dự toán kinh phí.

Căn cứ dự toán kinh phí được giao, được cấp có thẩm quyền phê duyệt, các Trung tâm trực tiếp sử dụng kinh phí điều tra phân bổ dự toán cùng với dự toán chi thường xuyên gửi cơ quan chủ quản tổng hợp gửi Bộ Tài chính để thẩm tra trước ngày 31/12 hàng năm. Tuy nhiên, việc phân bổ kinh phí thường chậm hơn so với thời gian quy định và xảy ra một số bất cập như phân bổ kinh phí không kịp thời theo quy định hoặc phân bổ kinh phí sau khi đã thực hiện công việc.

Hạn chế trong quyết toán kinh phí.

Kết thúc năm ngân sách không thực hiện việc kiểm kê quỹ. Hàng tháng, quý không có đối chiếu giữa sổ quỹ tiền mặt của kế toán và thủ quỹ;

Đi công tác không có kế hoạch công tác, thanh toán vượt định mức, sai nội dung quy định;

Hóa đơn mua hàng không có tên và chữ ký của người mua hàng;

Hợp đồng giao khoán công việc sản phẩm ở một số đơn vị còn đơn giản, sơ sài chưa thể hiện được nội dung công việc, đơn giá thanh toán tương ứng với số tiền trong hợp đồng;

Hạn chế, trong điều hành, quản lý của Vụ Kế hoạch Tài chính

Công tác xây dựng dự toán, bảo vệ dự toán và hướng dẫn thực hiện dự toán, nhiều lúc còn chưa kịp thời, lúng túng, bị động, sai sót và chậm so với yêu cầu.

Công tác kiểm tra, giám sát các đơn vị dự toán theo định kỳ và đột xuất chưa thật sự có hiệu quả, chưa kịp thời uốn nắn những sai sót trong công tác quản lý tài chính, quản lý tài sản công ở các đơn vị cơ sở.

2. Nguyên nhân của những hạn chế

Thứ nhất, từ đơn vị quản lý tài chính cấp I trở thành đơn vị quản lý tài chính cấp II (do chuyển vào Bộ Kế hoạch và Đầu tư) các thủ tục hành chính đều phải qua một bước trung gian, nên tính kịp thời bị hạn chế đáng kể.

Thứ hai, nguyên nhân xuất phát từ các chế độ, chính sách quản lý của nhà nước. Trong thời gian gần đây, nhà nước đã có rất nhiều nỗ lực trong công

tác cải cách hành chính và pháp luật. Trong đó, hệ thống các văn bản pháp luật tài chính của nhà nước cũng liên tục được sửa đổi cho phù hợp với thông lệ quốc tế và điều kiện cụ thể của Việt Nam. Tuy nhiên chế độ chính sách trong lĩnh vực quản lý tài chính còn chưa đồng bộ, chưa phù hợp với tình hình thực tiễn nên dẫn đến khó khăn trong thực hiện.

Thứ ba, về bộ máy tổ chức quản lý tài chính: bộ máy tổ chức quản lý tài chính tốt sẽ góp phần làm cho hoạt động của các cơ quan đơn vị được ổn định và phát triển, giúp cho việc tham mưu và ra các quyết định quản lý được đúng đắn, kịp thời. Hiện tại, ở cơ quan Tổng cục Thống kê, số lượng đội ngũ cán bộ kế toán còn thiếu, chưa đáp ứng kịp cho yêu cầu công việc. Do khối lượng công việc quá nhiều nên cán bộ quản lý công tác tài chính không có đủ thời gian để nghiên cứu, sửa đổi, bổ sung các quy định mới trong quản lý tài chính của đơn vị cho phù hợp.

Thứ tư, đơn vị chưa xây dựng được chế tài xử phạt rõ ràng, nghiêm minh trong vi phạm chế độ chính sách về chi tiêu tài chính. Đối với những khoản chi không đúng chế độ, vượt tiêu chuẩn, vượt định mức, bị thu hồi nộp ngân sách nhà nước... đơn vị chưa có quy định để xác định rõ trách nhiệm của lãnh đạo, cá nhân trong việc nộp đầy đủ, kịp thời vào ngân sách nhà nước, vì vậy chưa có tính răn đe trong thực thi nhiệm vụ.

3. Đề xuất giải pháp nâng cao chất lượng kiểm soát hoạt động thu chi NS

Trước tiên, cần xem xét việc vận dụng các văn bản pháp quy của Nhà nước về kiểm soát hoạt động thu chi NS của các Trung tâm Tin học Thống kê.

Hệ thống pháp luật hiện hành nói chung và về kiểm soát hoạt động thu chi ngân sách nói riêng rất đa dạng về thể loại văn bản và số lượng lớn các văn bản quy phạm pháp luật. Do có quá nhiều loại văn bản, được nhiều cấp ban hành nhưng lại thiếu cơ chế cân nhắc toàn diện các lĩnh vực pháp luật khác nhau, nên mâu thuẫn và chông chéo là khó tránh khỏi. Tính chồng chéo, sự tồn tại các bất cập và mâu thuẫn làm giảm tính minh bạch của pháp luật, khiến cho pháp luật trở nên phức tạp, khó hiểu và khó áp dụng, và vì thế kém hiệu lực.

Tiếp tục hoàn thiện hệ thống định mức phân bổ ngân sách cho phù hợp với mỗi ngành, mỗi lĩnh vực cụ thể và điều kiện thực tế. Trong điều kiện nền kinh tế chuyển đổi nhanh chóng, lạm phát, trượt giá... cần rà soát điều chỉnh hệ thống định mức này hàng năm.

Từng bước thiết lập mối quan hệ giữa chính sách, định mức và kết quả thực hiện trong việc chi tiêu ngân sách. Các định mức phân bổ ngân sách cần phản ánh được mục tiêu chính sách của mỗi lĩnh vực ngân sách.

Nhà nước, Bộ Tài chính, Tổng cục Thống kê (đơn vị chủ quản) cần không ngừng hoàn thiện hệ thống chế độ, tiêu chuẩn, định mức chi tiêu ngân sách, rà soát và sửa đổi những chế độ, tiêu chuẩn, định mức đã lạc hậu, không còn phù hợp với thực tế và bổ sung những định mức mới cho đồng bộ. Các định mức chi tiêu hợp lý giúp cho các cơ quan đơn vị tính toán chính xác hơn các nguồn lực tài chính cần thiết cũng như có căn cứ khoa học để chi tiêu kinh phí một cách tiết kiệm và thích hợp. Cần có quy định rõ cơ chế tài chính đối với các đơn vị sự nghiệp công do đặc thù trong chức năng, nhiệm vụ nên có các nguồn thu dịch vụ và thu khác để đơn vị có căn cứ thực hiện.

Thứ hai, hoàn thiện bộ máy kiểm soát hoạt động thu chi ngân sách của các Trung tâm Tin học Thống kê - Tổng cục Thống kê.

Căn cứ chức năng, nhiệm vụ được giao, các Trung tâm Tin học Thống kê thuộc Tổng cục phải thực hiện rà soát, kiểm toán tổ chức bộ máy cán bộ làm công tác kiểm soát thu chi NS theo hướng tinh giản, gọn nhẹ chuyên nghiệp và hiện đại. Đồng thời, cùng với công tác kiện toàn, cơ cấu lại tổ chức bộ máy, xây dựng quy trình xử lý, giải quyết công việc của từng đơn vị một cách khoa học, hợp lý, giảm các khâu trung gian không cần thiết, cải cách thủ tục hành chính, đẩy nhanh tiến độ xử lý công việc và thực hiện công khai quy trình xử lý, giải quyết công việc, nhất là xây dựng bản mô tả công việc của từng vị trí việc làm trong cơ quan nói chung và trong bộ phận tài chính kế toán nói riêng theo quy định tại Nghị định số 36/2013/NĐ-CP ngày 22/4/2013 của Chính phủ về vị trí việc làm và cơ cấu ngạch công chức. Trong đó mô tả các công việc, các hoạt động và thời gian phải thực hiện (nếu xác định được) để hoàn thành từng công việc, từng hoạt động ở mỗi vị trí việc làm. Kết quả (sản phẩm) công việc của vị trí việc làm, làm cơ sở cho việc đánh giá cán bộ.

Hiện tại, bộ phận kiểm soát hoạt động thu chi của các Trung tâm Tin học Thống kê vẫn cần thiết phải bổ sung thêm người do khối lượng công việc quá nhiều. Số lượng cán bộ ít so với nhiệm vụ phải hoàn thành nên đã ảnh hưởng trực tiếp đến hiệu quả kiểm soát hoạt động thu chi ngân sách, ảnh hưởng đến việc tham mưu, tư vấn cho thủ trưởng đơn vị trong việc quản lý chi tiêu và điều hành kế hoạch tài chính của đơn vị. Mặt khác, do thiếu người nên mỗi cán bộ đều phải kiêm nhiệm thêm nhiều phần việc nên đã ảnh hưởng đến tiến độ, chất lượng hoàn thành công việc được giao. Chính vì vậy, kiến nghị với lãnh đạo Tổng cục xem xét bổ sung cán bộ có kinh nghiệm, có nghiệp vụ chuyên môn vững vàng cho bộ phận tài chính kế toán. Bên cạnh đó, thực hiện tinh giản biên chế theo chế độ quy định của Nhà nước đối với cán bộ không đảm bảo đáp ứng về chuyên môn, nghiệp vụ hoặc điều chuyển, bố trí sắp

xếp vị trí công việc phù hợp với khả năng thực hiện. Trong công tác tuyển dụng cán bộ cần xây dựng tiêu chuẩn, yêu cầu về trình độ chuyên môn, nghiệp vụ đối với từng vị trí công việc, trên cơ sở đó thực hiện tuyển dụng cán bộ công chức thông qua hình thức thi tuyển, tránh tình trạng tuyển dụng cán bộ công chức không theo đúng yêu cầu công việc hoặc thực hiện xét tuyển sau đó mới bố trí công việc.

Thứ ba, hoàn thiện quy trình kiểm soát hoạt động thu chi ngân sách tại các Trung tâm Tin học Thống kê.

Quản lý tốt hơn chu trình ngân sách giúp cho các đơn vị khớp nối giữa kế hoạch hoạt động với kế hoạch tài chính, từ đó có đầy đủ và kịp thời các nguồn lực tài chính để chủ động thực thi các nhiệm vụ. Cần đổi mới các hoạt động từ khâu lập dự toán ngân sách cho đến chấp hành và quyết toán ngân sách theo hướng:

Tiếp tục đổi mới các căn cứ và quy trình lập dự toán ngân sách, hoàn thiện thủ tục và cơ chế chấp hành ngân sách cũng như đổi mới phương thức quyết toán ngân sách. Đặc biệt, cần chuyển các định mức phân bổ ngân sách cho các lĩnh vực dựa trên các yếu tố đầu vào sang căn cứ vào kết quả đầu ra, từ đó hệ thống định mức chi tiêu sẽ có sự thay đổi về cơ bản

Quy trình ngân sách nói chung phải được tiêu chuẩn hoá và thống nhất, phải xây dựng công nghệ quản lý ngân sách phù hợp với thực tế tình hình phát triển kinh tế - xã hội để tăng tính hiệu quả trong kiểm soát ngân sách như: chi ngân sách phải chủ động, không phải chịu sức ép phi tài chính trong khi điều hành. Các chỉ tiêu ngân sách (từ khâu lập, chấp hành và quyết toán) phải rõ mục đích sử dụng, có giá trị phân tích. Đặt công tác lập dự toán ngân sách đúng vị trí quan trọng của nó, chấm dứt tình trạng tùy tiện, thiếu trách nhiệm trong việc lập dự toán thu, chi tài chính của cơ quan đơn vị. Muốn vậy, trong kiểm soát hoạt động thu chi ngân sách đòi hỏi phải tiến hành một loạt biện pháp đồng bộ như hoàn chỉnh chế độ chính sách, có định hướng dứt khoát thể hiện trong chính sách tài khoá, ngoài ra còn tiến hành hoàn chỉnh các mối quan hệ giữa các cơ quan hữu quan để tạo môi trường thuận lợi trong hoạt động kiểm soát.

Thứ tư, hoàn thiện công tác kiểm soát hoạt động thu chi ngân sách tại các Trung tâm Tin học Thống kê.

Công tác kiểm soát hoạt động thu chi ngân sách đối với các đơn vị thực hiện chế độ tự chủ một phần tài chính phải theo một quy trình mới phù hợp với những nguyên tắc của cơ chế khoán và phải có cơ chế rõ ràng, cụ thể:

Tăng cường công tác kiểm tra, thanh tra của các đơn vị chức năng, đặc biệt là kiểm soát tài chính.

Tăng cường công tác kiểm tra, kiểm soát thường

xuyên cũng như kiểm tra đột xuất của các đơn vị.

Đẩy mạnh việc kiểm tra hoạt động thu chi NS thường xuyên về tình hình hoạt động và chất lượng công việc của các đơn vị sự nghiệp công lập trong sử dụng NSNN.

Quán triệt quan điểm kiểm soát chi là trách nhiệm của các ngành, các cấp, các đơn vị có liên quan chứ không phải là chỉ của riêng bộ phận quản lý tài chính và Kho bạc nhà nước.

4. Kết luận

Ở nước ta, đơn vị sự nghiệp công lập có số lượng và vai trò rất quan trọng đối với sự phát triển kinh tế - xã hội. Các đơn vị sự nghiệp công lập là những đơn vị thực hiện nhiệm vụ chính trị, nhiệm vụ chuyên môn theo quy định của Nhà nước và cũng là những đơn vị sáng tạo ra các sản phẩm đặc biệt ở dạng vật chất hoặc phi vật chất của đất nước.

Nâng cao năng lực kiểm soát hoạt động thu chi ngân sách trong các đơn vị sự nghiệp công lập là một trong những yêu cầu quan trọng để nâng cao hiệu quả hoạt động của các chủ thể này. Để góp phần củng cố, phát triển năng lực kiểm soát hoạt động thu chi ngân sách tại các Trung tâm Tin học Thống kê - Tổng cục Thống kê, cần nghiên cứu, đi sâu phân tích, đánh giá thực trạng kiểm soát thu chi ngân sách tại các Trung tâm Tin học Thống kê - Tổng cục Thống kê. Chỉ ra những kết quả, hạn chế và nguyên nhân của những hạn chế trong kiểm soát hoạt động thu chi ngân sách trong thời gian vừa qua. Trên cơ sở xem xét thực trạng, những tồn tại, nguyên nhân của tồn tại trong quá trình kiểm soát hoạt động thu chi ngân sách tại các Trung tâm Tin học Thống kê và định hướng phát triển của các Trung tâm Tin học Thống kê trong bối cảnh bám sát nhiệm vụ của ngành và tài chính của đất nước trong những năm tới, nghiên cứu đề xuất quan điểm, giải pháp nhằm hoàn thiện kiểm soát hoạt động thu chi ngân sách đối với đơn vị trong thời gian tới./.

Tài liệu tham khảo

Nghị định 16/2015/NĐ - CP ngày 14 tháng 02 năm 2015 của Chính phủ quy định cơ chế tự chủ của đơn vị sự nghiệp công lập.

Quy chế chi tiêu nội bộ của Tổng cục Thống kê.

Quy chế quản lý tài chính của Tổng cục Thống kê.

Quy chế chi tiêu nội bộ các Trung tâm Tin học Thống kê.

Thông tư 107/2017/TT - BTC ngày 10/10/2017 hướng dẫn chế độ kế toán hành chính sự nghiệp.